28/05/2020

Αύριο γιορτάζει η Αγία Υπομονή – Μία Αγία Αυτοκράτειρα

/ Βίοι Αγίων

Αύριο η εκκλησία μας τιμά την Αγία Υπομονή, την αυτοκράτειρα του Βυζαντίου, που έγινε μοναχή!

Η Αγία Υπομονή, κατά κόσμον Ελένη Δραγάση, και αργότερα, ως σύζυγος του Μανουήλ Β' Παλαιολόγου, «**Ελένη η εν Χριστώ τω Θεώ αυγούστα και αυτοκρατόρισσα των Ρωμαίων η Παλαιολογίνα**», ήταν θυγατέρα του Κωνσταντίνου Δραγάση, ενός από τους πολλούς ηγεμόνες – κληρονόμους του μεγάλου **Σέρβου κράλη** (βασιλιά) **Στεφάνου Δουσάν**. Καταγόταν από βασιλική, αλλά και ευλογημένη γενιά. Μεταξύ των προγόνων της υπήρξε ο Στέφανος Νεμάνια, Σέρβος βασιλέας που μόνασε με το όνομα Συμεών, ήταν κτήτορας της Ιεράς Μονής Χιλανδαρίου του Αγίου Όρους και εν τέλει αγίασε!

Ο πατέρας της, Κωνσταντίνος Δραγάσης, ήταν ο ηγεμών του σημερινού βουλγαρικού τμήματος της βόρειο – ανατολικής Μακεδονίας, στην περιοχή μεταξύ των ποταμών Αξιού και Στρυμώνος.

Υπολογίζεται ότι η Ελένη ήταν περίπου 19 χρονών όταν παντρεύτηκε τον Μανουήλ Β' Παλαιολόγο (τέλη του 1390 μ.Χ.), λίγους μήνες πριν εκείνος γίνει

Αυτοκράτορας.

Η καινούργια ζωή της Ελένης υπήρξε εξ αρχής πολύ δύσκολη. Πολλές ήταν οι φορές που αναγκάστηκε να πιει το ποτήρι της προσβολής και του εξευτελισμού στο πλευρό του συζύγου της, όχι μόνο από τους αλλόθρησκους, αλλά και από εκπροσώπους των κατ' όνομα χριστιανικών κρατών της Δύσεως. Η ίδια όμως αποδείχθηκε εξαιρετική σύζυγος και πολύ δυνατός άνθρωπος.

Η Ελένη αγαπούσε το λαό. Ήταν η μεγάλη μάνα στην οποία ο καθένας μπορούσε να προστρέξει. Συμμεριζόταν τις αγωνίες του και προσπαθούσε πάντοτε με την προσευχή, την πραότητα και τα γλυκά και παρηγορητικά της λόγια να τον ενισχύσει.

Για την Αυτοκράτειρα, της οποίας η κάρα βρίσκεται στην Ιερά Μονή Οσίου Παταπίου στο Λουτράκι, ο σύγχρονός της φημισμένος φιλόσοφος Γεώργιος Γεμιστός – Πλήθων γράφει: «***Η Βασιλίς αύτη με πολλήν ταπείνωσιν και καρτερικότητα εφαίνετο να αντιμετωπίζει και τας δύο μορφάς της ζωής. Ούτε κατά τους καιρούς των δοκιμασιών απεγοητεύετο, ούτε όταν ευτυχούσε επανεπαύετο, αλλά εις κάθε περίπτωσιν έκανε το πρέπον. Συνεδύαζε την σύνεσιν με την γενναιότητα, περισσότερον από κάθε άλλην γυναίκα. Διεκρίνετο δια την σωφροσύνην της. Την δε δικαιοσύνην την είχε εις τελειότατον βαθμόν. Δεν εμάθαμε να κάμνει κακόν εις ουδένα, ούτε μεταξύ των ανδρών, ούτε μεταξύ των γυναικών. Αντιθέτως εγνωρίσαμε να κάμνει πολλά καλά και εις πολλούς. Με ποίον άλλον τρόπον δύναται να φανεί εμπράκτως η δικαιοσύνη, εκτός από το γεγονός του να μη κάμνει κανείς ποτέ θεληματικά και σε κανέναν κακό, αλλά μόνον το αγαθόν σε πολλούς;***».

Ο σύζυγός της ήταν φιλόσοφος, αλλά και φιλόχριστος, ενώ κι εκείνη στάθηκε αντάξιά του. Στάθηκε δίπλα του για 35 χρόνια, «συνευδοκόντας», σύμφωνα με σύγχρονή τους μαρτυρία, δηλ. όλα όσα γίνονταν στο σπίτι τους γίνονταν με συμφωνία, ομόνοια, συναπόφαση, εν πνεύματι Χριστού και αγωνιστική αγιότητα. Κατόρθωναν να τιμούν την αρετή με λόγια και έργα. «***Λόγω μεν διδάσκοντας το πρακτέον, έργω δε γενόμενοι πρότυπα και εικόνες εφηρμοσμένης αγάπης*** ».

Ο Θεός τους χάρισε οκτώ παιδιά: έξι αγόρια από τα οποία τα δύο ανέβηκαν στον αυτοκρατορικό θρόνο, ο Ιωάννης Η' (1425 – 1448 μ.Χ.) και ο Κωνσταντίνος ΙΑ', ο τελευταίος θρυλικός αυτοκράτορας (1448 – 29 Μαΐου 1453 μ.Χ.- ήμερα αλώσεως της Βασιλεύουσας), ενώ ο Θεόδωρος, ο Δημήτριος και ο Θωμάς διετέλεσαν δεσπότες του Μυστρά και ο Ανδρόνικος της Θεσσαλονίκης. Τα δύο της κορίτσια,

όμως, πέθαναν σε μικρή ηλικία.

Η πολύτεκνη μητέρα γαλούχησε τα παιδιά της με τα νάματα της πίστεως και τη γλυκύτατη διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, τα οδηγούσε σε ιερά προσκυνήματα και σεβάσμια Μοναστήρια της Βασιλεύουσας, και επιζητούσε υπέρ αυτών τις ευχές των αγίων ασκητών και Γερόντων. Τα ανέθρεψε «εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου», και ποτέ δεν «**έπαυσε μετά δακρύων προσευχής και αγάπης να νουθετή ένα έκαστον**». Με αυτόν τον τρόπο, η Ελένη κατόρθωσε αυτό που έμοιαζε κοσμικά ακατόρθωτο: να βάλει τέλος στις 90χρονες διαμάχες των αυτοκρατορικών μελών.

Η ίδια αναπαυόταν στα μοναστήρια κι από κει αντλούσε τη δύναμη και το κουράγιο να συνεχίζει. Την αγάπη της αυτή για τις Μονές την ενέπνευσε σε όλη την οικογένειά της. **Ο σύζυγός της, αφού παρέδωσε τον θρόνο στον πρωτότοκο Ιωάννη, δύο μήνες πριν τον θάνατό του (29 Μαρτίου 1425 μ.Χ.) απεσύρθη στη Μονή του Παντοκράτορος στην Κωνσταντινούπολη, όπου εκάρη μοναχός με το όνομα Ματθαίος. Η ίδια, μετά το θάνατο του συζύγου της έγινε μοναχή (1425 μ.Χ.) στη Μονή της κυράς Μάρθας, με το όνομα Υπομονή. Στο μοναστήρι αυτό έζησε 25 χρόνια και κοιμήθηκε εν Κυρίω με ειρήνη στις 13 Μαρτίου 1450**.

Η **Μονή Τιμίου Προδρόμου της Πέτρας** έτυχε ιδιαίτερης προστασίας της αυτοκράτειρας **Ελένης Παλαιολογίνας**, διότι εκεί ίδρυσε γυναικείο γηροκομείο με την επωνυμία «η Ελπίς των απηλπισμένων». Στην ίδια Μονή υπήρχε και το σκήνωμα του **Οσίου Παταπίου**, που πλέον αποθησαυρίζεται στην Ιερά Μονή του στο **Λουτράκι** επίσης.

Μετά την πτώση της **Κωνσταντινουπόλεως στις 29 Μαΐου 1453**, ο **Αγγελής Νοταράς** -αδελφός του **Λουκά Νοταρά**, του τελευταίου πρωθυπουργού της αυτοκρατορίας και εθνομάρτυρος, συγγενούς της μοναχής Υπομονης, άνθρωπος ευλαβής και πιστός, κατέφυγε με την οικογένεια του στην Ελλάδα. Ήρθε στην **Πελοπόννησο** κοντά στον εξάδελφό του **Θωμά Παλαιολόγο**, **Δεσπότη του Μυστρά**, ο οποίος του χάρισε κτήματα πολλά στην Κορινθία και ρίζωσε στα Τρίκαλα. Ήταν ανιψιός της Οσίας Υπομονής και παππούς του **Γεωργίου Νοταρά**, του μετέπειτα **Αγίου Γερασίμου** του νέου ασκητού στην **Κεφαλλονιά**. Ο τελευταίος μάλιστα είχε προστάτη και πρότυπο ασκητικό τον **Όσιο Πατάπιο**, τον οποίο προσκύνησε στο σπήλαιο των **Γερανείων** στην **Κόρινθο**.

Ο Αγγελής Νοταράς λοιπόν μαζί με την οικογένεια και την κινητή του περιουσία έφερε στην Ελλάδα από την Μονή της Πέτρας (η οποία διαλύθηκε μετά το 1640 μ.Χ.) ως πολύτιμο θησαύρισμα το Ιερό σκήνωμα του Οσίου Παταπίου, που προστατευόταν με αυτοκρατορική εντολή, καθώς και την τιμία κάρα της θείας

του, Αγίας Υπομονής. Το ιερό του φορτίο το εναπέθεσε με τιμές στο σπήλαιο ασκητών στα Γεράνεια Όρη, το οποίο χρονολογείται πριν από τον ΙΔ’ αιώνα και είναι δι-αρρυθμισμένο σε ναό εδώ και εκατοντάδες χρόνια.

Στο πέτρινο τέμπλο του ναού εικονίζονται στα δεξιά η Δέηση και στα αριστερά τρία άγια πρόσωπα από την Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως: **η Αγία Υπομονή, ο Άγιος Πατάπιος και ο Άγιος Νίκων ο Νέος** (ο Ρώσος κατά την καταγωγή). Οι δύο ανδρικές αυτές μορφές συνοδεύονται από την επιγραφή « **ο εν τω Ξηρώ όρει ασκήσας**», που μας δείχνει με ακρίβεια τον κατάξερο και δυσπρόσιτο τόπο πού ασκήθηκαν: ο Πατάπιος στην περιφέρεια των Βλαχερνών και ο Νίκων ο Νέος στην Μονή της Πέτρας. Η αριστερή παράσταση συμπληρώνεται από την μορφή του Αγίου Υπατίου Γαγγρών που μαρτύρησε στον Ξηρόλοφο Κωνσταντινουπόλεως. Οι αγιογραφίες τελείωσαν και το άγιο λείψανο τάφηκε με εντολή του Αγγελή Νοταρά. Στην κοινή θέα παρέμεινε μόνο η τοιχογράφηση του σπηλαιώδους μικρού ναού σαν ένας δυσεπίλυτος γρίφος.

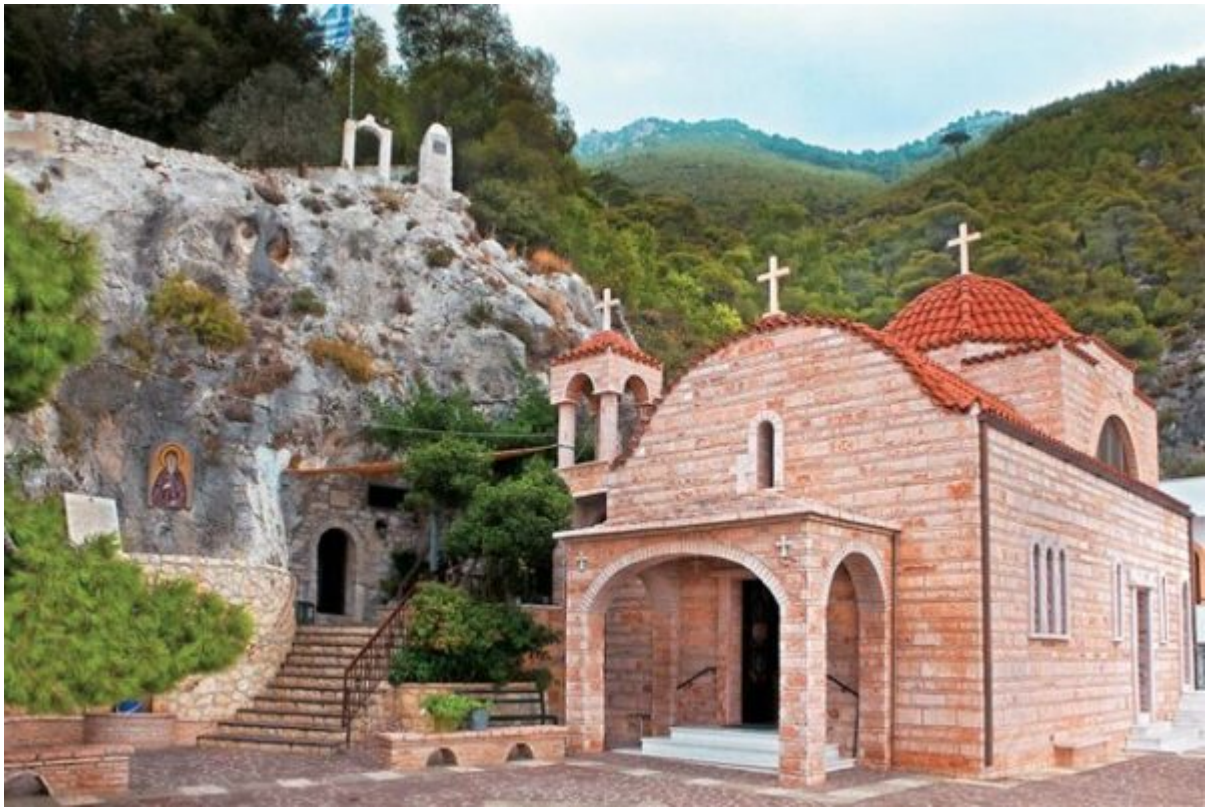

Για την Οσία Υπομονή ο Θεός ευδόκησε να μην ζήσει τις τελευταίες τραγικές στιγμές της Αυτοκρατορίας. Την κάλεσε κοντά Του στις 13 Μαρτίου 1450 μ.Χ., έχοντας διανύσει 35 χρόνια ως Αυτοκρατόρισσα και 25 ως ταπεινή μοναχή. Ο σύγχρονός της διάκονος Ιωάννης Ευγενικός, αδελφός του Μάρκου του Ευγενικού Αρχιεπισκόπου Εφέσου, στον Παραμυθητικό του Λόγο προς τον Κωνσταντίνον Παλαιολόγον επί τη κοιμήσει της Μητρός του αγίας Υπομονής συνοψίζει:

«***Ως προς δε την αοίδιμον, εκείνην Δέσποινα Μητέρα σου, τα πάντα εν όσω ζούσε, ήσαν εξαίρετα, η πίστις, τα έργα, το γένος, ο τρόπος, ο βίος, ο λόγος και όλα μαζί ήσαν σεμνά και επάξια της θείας τιμής και, όπως έζησε μέτοχος της θείας Προνοίας, έτσι και ετελεύτησεν***».

Η «Αγία Δέσποινα», όπως την ονομάζει ο Γεώργιος Φραντζής, συνέδεσε την έννοια του μοναχικού της ονόματος (Υπομονή) με τον τρόπον αντιμετωπίσεως και των ευτυχών στιγμών και των απείρων δυσκολιών της όλης ζωής της. Υπομονή κατά βίον, πράξιν και μοναχικό όνομα. «***Τη υπομονή αυτής εκτήσατο την ψυχήν αυτής***».

Επίσης, μια πολύ σημαντική φυσιογνωμία εκείνης της εποχής ο Γεννάδιος Σχολάριος, ο πρώτος Οικουμενικός Πατριάρχης μετά την άλωση, στον Παραμυθητικό του Λόγο προς τον Βασιλέα Κωνσταντίνο ΙΑ’, «Επί τη κοιμήσει της μητρός Αυτού αγίας Υπομονής», αναφέρει χαρακτηριστικά τα εξής:

«Την μακαρίαν εκείνην Βασίλισσαν όταν την επεσκέπτετο κάποιος σοφός, έφευγεν κατάπληκτος από την ιδικήν της σοφίαν. Όταν την συναντούσε κάποιος ασκητής, αποχωρούσε, μετά την συνάντηση, ντροπιασμένος δια την πτωχείαν της ιδικής του αρετής, συγκρινομένης προς την αρετήν εκείνης. Όταν την συναντούσε κάποιος συνετός, προσέθετεν εις την ιδικήν του περισσοτέραν σύνεσιν. Όταν την συναντούσε κάποιος νομοθέτης, εγινόταν προσεκτικώτερος. Όταν συνομιλούσε μαζί της κάποιος δικαστής, διεπίστωνε ότι έχει ενώπιόν του έμπρακτον Κανόνα Δικαίου. Όταν κάποιος θαρραλέος (τη συναντούσε), ένοιωθε νικημένος, αισθανόμενος έκπληξιν από την υπομονήν, την σύνεσιν και την ισχυρότητα του χαρακτήρος της. Όταν την επλησίαζε κάποιος φιλάνθρωπος, αποκτούσε εντονώτερο το αίσθημα της φιλανθρωπίας. Όταν την συναντούσε κάποιος φίλος των διασκεδάσεων, αποκτούσε σύνεσιν, και, γνωρίζοντας την ταπείνωσιν εις το πρόσωπόν της, μετανοούσε. Όταν την εγνώριζε κάποιος ζηλωτής της ευσεβείας, αποκτούσε μεγαλύτερον ζήλον. Κάθε πονεμένος με τη συνάντηση μαζί της, καταλάγιαζε τον πόνο του. Κάθε αλαζόνας αυτοτιμωρούσε την υπερβολικήν του φιλαυτίαν. Και γενικά κανένας δεν υπήρξε, που να ήλθεν εις επικοινωνίαν μαζί της και να μην έγινε καλύτερος».

Ἀπολυτίκιον
Ήχος πλ. α’. Τον συνάναρχον Λόγον.
Την κλεινήν βασιλίδα έγκωμιάοωμεν, Υπομονήν την οσίαν, περιστεράν ευλαβή εκ του κόσμου πετασθείσαν της συγχύσεως προς τας σκηνάς του ουρανού εν αγάπη ακλινεί, ασκήσει και ταπεινώσει βοώντες’ Μήτερ, λιταίς σου θραϋσον ημών της αμαρτίας δεσμούς.

Κοντάκιον
Ήχος πλ. δ’. Τη Υπερμάχω.
Υπομονής θεοστηρίκτου την ομώνυμον και βασιλίδων θεοσόφων την υπέρτιμον, την εκλάμψασαν ως άστρον εν Βυζαντίω και χορούς μοναζουσών καταπυρσεύσασαν, ταπεινώσεως βολαίς ανευφημήσωμεν, πόθω κράζοντες. Χαίροις, Μήτερ πανεύφημε.

Μεγαλυνάριον
Χαίροις εκμαγείον υπομονής, στήλη σωφροσύνης, αδιάσειστον αρετών, τείχος και ταμείον, Υπομονή, αγάπης, ενθέων βασιλίδων κέρας περίδοξον.

Με πληροφορίες από saint.gr και pemptousia.gr